

Категорія справи № 607/25451/19: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи окремого провадження; Справи, що виникають із сімейних правовідносин, з них:.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 14.09.2021. Оприлюднено: 14.09.2021.

Дата набрання законної сили: 08.09.2021

Номер судового провадження: 61-5840ск21

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

08 вересня 2021 року

м. Київ

справа № 607/25451/19

провадження № 61-5840ск21

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - Луспеника Д. Д.

суддів: Воробйової І. А., Коломісць Г. В., Лідовця Р. А. (суддя-доповідач), Черняк Ю. В.,

учасники справи:

позивач- ОСОБА_1 ,

відповідач - ОСОБА_2 ,

представник відповідача - адвокат Жеребецька Ірина Орестівна,

третя особа - Управління сім'ї, молодіжної політики та захисту дітей Тернопільської міської ради,

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 , яка подана його представником - адвокатом Жеребецькою Іриною Орестівною, на рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 06 листопада 2020 року у складі судді Сливки Л. М. та постанову Тернопільського апеляційного суду від 02 березня 2021 року у складі колегії суддів: Парандюк Т. С., Дикун С. І., Сташківа Б. І.,

ВСТАНОВИВ:

1. Описова частина

Короткий зміст позовних вимог

У жовтні 2019 року ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_2 , третя особа - Управління сім'ї, молодіжної політики та захисту дітей Тернопільської міської ради, про визначення місця проживання неповнолітньої дитини та зобов'язання вчинити дії.

Позовна заява мотивована тим, що вона з 22 березня 2018 року перебуває у зареєстрованому шлюбі із відповідачем ОСОБА_2 .

Від шлюбу ІНФОРМАЦІЯ_1 у них народився син - ОСОБА_3 . Спільне життя із відповідачем не склалося, у зв'язку із зловживанням ним алкоголем та наркотичними засобами. Часто відповідач поводив себе агресивно та застосовував до неї фізичну силу, що призвело до того, що вона декілька разів переїжджала із малолітнім сином проживати до своїх батьків, однак на вмовляння відповідача знову поверталася до нього у будинок, який належить матері відповідача, що знаходиться у с. Петриків, Тернопільського району, Тернопільської області.

Зазначала, що після досягнення сином одного року та трьох місяців, вона вийшла із академічної відпустки по догляду за дитиною та відновила своє навчання у Тернопільському медичному університеті ім. Горбачевського, у зв'язку із чим, під час здачі сесій в університеті відповідач частіше залишався вдома із сином ОСОБА_4 .

У зв'язку із її навчанням та необхідністю відлучатися з дому, відносини із відповідачем погіршилися, а вночі 16 жовтня 2019 року, ОСОБА_2 , застосувавши фізичну силу вигнав її з дому. З цих підстав, малолітній син ОСОБА_4 залишився проживати з відповідачем у будинку його матері.

При цьому відповідач категорично відмовляється віддавати їй сина, мотивуючи це тим, що дитина буде проживати разом із ним, а вона як матір зможе бачитися із сином лише у його присутності та у будинку, де він проживає.

Вважала, що такі дії відповідача порушують її права як матері, а також інтереси малолітнього сина, оскільки відповідач є наркозалежним, що негативно впливає на поведінку та морально-психологічний стан дитини. Відповідач, як чоловік, не може зрозуміти потреб малолітньої дитини та належно доглядати за сином через зайнятість на роботі, тому за дитиною доглядатимуть сторонні люди. Натомість, вона та її батьки мають можливість постійно доглядати за дитиною та належно її виховувати.

Ураховуючи наведене, ОСОБА_1 просила суд визначити місце проживання неповнолітньої дитини ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_2, разом із нею за адресою: АДРЕСА_1 та зобов'язати відповідача не чинити їй перешкод при переїзді сина ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_2 на постійне місце проживання до неї.

У грудні 2019 року ОСОБА_2 звернувся до суду із зустрічним позовом до ОСОБА_1, третя особа - Управління сім'ї, молодіжної політики та захисту дітей Тернопільської міської ради, про визначення місця проживання неповнолітньої дитини.

Зустрічна позовна заява мотивована тим, що після реєстрації шлюбу із відповідачкою ОСОБА_1 вони проживали разом із його батьками за адресою: АДРЕСА_2, при цьому, були самостійними, мали змогу вести окремо сімейне життя, займатись доглядом та вихованням сина. Однак, вже після реєстрації шлюбу, ОСОБА_1 почала ігнорувати сімейні цінності, а після народження сина почала вчиняти сварки у сім'ї.

Зазначав, що відповідачка почала зловживати спиртними напоями, не пояснюючи причин залишала дім, поверталася додому пізно. Згодом відновила навчання у Тернопільському медичному університеті, та перестала займатись вихованням дитини, не приділяла синові належної уваги та часу. Весь цей час догляд за дитиною здійснював він та його батьки. Його спроби зберегти сім'ю не дали позитивних результатів, у зв'язку із чим, у провадженні Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області перебуває справа про розірвання шлюбу.

Посилався на те, що йому стало відомо про факти подружньої зради його дружини, що підтверджує роздруковка переписки ОСОБА_1 у соціальних мережах з іншими чоловіками. На сьогодні їх малолітній син ОСОБА_4 проживає разом із ним та перебуває повністю на його утриманні, саме він здійснює догляд за сином, займається його вихованням, розвитком, медичним обстеженням. Натомість ОСОБА_1 відвідує сина у зручний для неї час. Також, діючи всупереч інтересам дитини ОСОБА_1 перешкоджає проведеному реєстрації місця проживання сина ОСОБА_4 за адресою: АДРЕСА_2.

Внаслідок цього, по даний час дитина не зареєстрована за жодною адресою. Відповідачка не у змозі утримувати сина та здійснювати за ним догляд, оскільки не має постійного місця проживання та доходу, а кошти, які отримує на утримання дитини, витрачає на свої власні потреби.

Ураховуючи наведене, ОСОБА_2 просив суд визначити місце проживання малолітнього сина ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_2 разом із ним за адресою: АДРЕСА_2.

Протокольною ухвалою Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 04 грудня 2019 року зустрічний позов прийнято до розгляду з первісним позовом.

Короткий зміст рішення суду першої інстанції

Рішенням Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 06 листопада 2020 року позов ОСОБА_1 задоволено частково.

Визначено місце проживання неповнолітньої дитини ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_2, разом із матір'ю ОСОБА_1 у квартирі АДРЕСА_3.

У задоволенні решти позовних вимог відмовлено.

У задоволенні зустрічного позову ОСОБА_2 відмовлено.

Вирішено питання щодо розподілу судових витрат.

Ухвалюючи рішення про часткове задоволення позовних вимог ОСОБА_1 та визначаючи місце проживання неповнолітньої дитини разом із матір'ю, районний суд врахував висновок органу опіки та піклування, яким визначено місце проживання ОСОБА_3 разом із матір'ю, та вважав, що малолітній син ОСОБА_4, з огляду на його вік, потребує перш за все турботи, уваги, любові та догляду матері.

При вирішенні спору суд першої інстанції врахував вік неповнолітнього ОСОБА_4, якому на момент ухвалення рішення виповнилося 2 роки і 5 місяців, можливість матері дитини забезпечити належні умови проживання, виховання та розвитку сина, оскільки вона має у власності частку у квартирі, отримує пенсію та соціальну допомогу при народженні дитини, здобуває вищу освіту у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського за спеціальністю «Медицина» та позитивно характеризується за місцем навчання. Також суд врахував наявність встановленого у відповідача ОСОБА_2 діагнозу «Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психотропних речовин, синдром залежності (повна ремісія), що може негативно вплинути на виховання малолітнього сина сторін. Будь-яких доказів, які б свідчили про те, що визначення місця проживання дитини разом із матір'ю може зашкодити інтересам малолітнього сина під час розгляду справи не здобуто.

При цьому районний суд взяв до уваги висновок органу опіки та піклування, у якому рекомендовано визначити місце проживання малолітньої дитини ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_2, разом із матір'ю - ОСОБА_1 за адресою: АДРЕСА_1.

У задоволенні зустрічного позову ОСОБА_2 відмовлено у зв'язку із визначенням місця проживання малолітньої дитини з матір'ю - позивачем ОСОБА_1.

Короткий зміст судового рішення суду апеляційної інстанції

Постановою Тернопільського апеляційного суду від 02 березня 2021 року апеляційну скаргу ОСОБА_2 залишено без задоволення.

Рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 06 листопада 2020 року залишено без змін.

Судове рішення апеляційного суду мотивоване тим, що рішення районного суду є законним та обґрунтованим, підстав для його зміни чи скасування немає, оскільки доводи апеляційної скарги носять суб'єктивний характер, не відповідають обставинам справи та не впливають на правильність висновків суду.

Апеляційний суд зазначив, що районний суд дійшов правильного висновку щодо визначення місця проживання малолітнього сина сторін разом із матір'ю, оскільки дитині лише два з половиною роки, мама має можливість забезпечити сина нормальними умовами для його проживання та розвитку, а тому проживання сина із матір'ю краще забезпечить його інтереси.

Також правильним є висновок суду щодо відмови у задоволенні позовних вимог ОСОБА_2 щодо визначення місця проживання дитини разом із ним, оскільки наявні в матеріалах справи докази на даний час не дають підстав для цього.

Короткий зміст вимог касаційної скарги

У касаційній скарзі ОСОБА_2, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального та порушення норм процесуального права, просить рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 06 листопада 2020 року, постанову Тернопільського апеляційного суду від 02 березня 2021 року скасувати та ухвалити нове судове рішення, яким у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовити, а зустрічні позовні вимоги задовольнити.

Аргументи учасників справи

Доводи особи, яка подала касаційну скаргу

Касаційна скарга ОСОБА_2 мотивована тим, що судами попередніх інстанцій залишено поза увагою його доводи, підстави та позовні вимоги, які свідчать про належне виконання ним батьківських обов'язків, надання догляду та виховання малолітньому сину.

Вважає, що після передачі дитини на виховання ОСОБА_1 остання готова вжити заходів спрямованих на позбавлення його можливості бачити, спілкуватися та брати участь у вихованні сина.

Посилається на те, що обставини його поведінки у 2010-2013 роках не впливають на поведінку і стан його здоров'я на даний час, оскільки він повністю піклується про свою дитину, не перешкоджає ОСОБА_1 бачити сина, брати активну участь у його житті.

Підставою касаційного оскарження зазначених судових рішень заявник вказує неправильне застосування судами норм матеріального та порушення норм процесуального права, а саме застосування судом апеляційної інстанції норм права без урахування висновку щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, викладених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 17 жовтня 2018 року у справі № 402/428/16-ц (провадження № 14-327/цс18) та постанові Верховного Суду від 27 січня 2021 року у справі № 355/1857/18, що передбачено пунктом 1 частини другої статті 389 ЦПК України.

Відзив на касаційну скаргу учасники справи не подали.

Надходження касаційної скарги до суду касаційної інстанції

У квітні 2021 року касаційна скарга надійшла до Верховного Суду.

Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 07 червня 2021 року відкрито касаційне провадження у вказаній справі та витребувано матеріали цивільної справи із суду першої інстанції.

У червні 2021 року справа надійшла до Верховного Суду.

Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 22 липня 2021 року справу призначено до розгляду.

Фактичні обставини справи, встановлені судами

ОСОБА_1 та ОСОБА_2 перебували у зареєстрованому шлюбі з 22 березня 2018 року до 09 червня 2020 року (том 1, а. с. 5, 246).

ІНФОРМАЦІЯ_1 у ОСОБА_1 та ОСОБА_2 народився син - ОСОБА_3, про що Тернопільським міським районним відділом державної реєстрації актів цивільного стану Головного територіального управління юстиції складено актовий запис № 1248 (том 1, а. с. 6).

Малолітній син сторін ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_2 проживає разом із батьком за адресою: АДРЕСА_2, без реєстрації, що стверджується актом про встановлення факту проживання громадянина від 24 жовтня 2019 року, складеного депутатом виборчого округу № 21 Стець Р. М. у присутності сусідів ОСОБА_5, ОСОБА_6 та затвердженого сільським головою Петриківської сільської ради Тернопільського району, Тернопільської області Король В. М. (том 1, а. с. 6, 27).

Відповідно до свідоцтва про право власності на нерухоме майно від 29 листопада 2012 року власником зазначеного будинку є ОСОБА_7.

У будинку зареєстровані та проживають: відповідач ОСОБА_2 та його батьки: ОСОБА_7 та ОСОБА_8, що підтверджується довідкою № 1872, виданою 21 жовтня 2019 року Петриківською сільською радою Тернопільського району, Тернопільської області (том 1, а. с. 26, 29).

ОСОБА_1 є власником 1/4 частки квартири АДРЕСА_3. За зазначеною адресою вона зареєстрована та проживає (том 1, а. с. 132).

Іншим співвласником вказаної квартири є її матір - ОСОБА_9, про що свідчить копія реєстраційного посвідчення, виданого 23 квітня 1998 року Тернопільським міським бюро технічної інвентаризації та Витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію права власності від 23 вересня 2015 року, індексний номер 44360398 (том 1, а. с. 131-132).

Відповідно до довідки № 05/1/5596, виданої 27 листопада 2019 року Тернопільським національним медичним університетом імені І. Я. Горбачевського, ОСОБА_1 у 2018-2019 навчальному році дійсно перебувала в академічній відпустці по догляду за дитиною до 01 вересня 2019 року (том 1, а. с. 32 зворот, 111).

ОСОБА_1 є студенткою другого курсу медичного факультету Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, спеціальність «Медицина», форма навчання - денна, контракт; закінчує навчання в червні 2024 року, що підтверджується довідкою № 05/1/5595, виданою 27 листопада 2019 року Тернопільським національним медичним університетом імені І. Я. Горбачевського (том 1, а. с. 32, 248).

ОСОБА_1 є інвалідом другої групи по зору з дитинства, на строк до листопада 2020 року, дата чергового переогляду - 27 жовтня 2020 року та отримує соціальну пенсію, сума якої за період із 01 липня 2019 року до 31 грудня 2019 року становила 9 458 гривень (том 1, а. с. 180, 181).

Згідно з довідкою № 2663, виданою 02 листопада 2020 року Управлінням соціальної політики Тернопільської міської ради, ОСОБА_1 перебуває на обліку, як одержувач державної соціальної допомоги при народженні дитини, розмір якої за період із червня 2018 року до жовтня 2020 року становив 24 080 гривень.

Відповідно до характеристики, наданої Тернопільським національним медичним університетом імені І. Я. Горбачевського, ОСОБА_1 навчається у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського з 01 вересня 2017 року за спеціальністю «Медицина». За період навчання зарекомендувала себе як дисциплінована, старанна і уважна до інших студентка. Володіє навчальним матеріалом на достатньому рівні, заборгованості з дисциплін не має, труднощів у навчанні не зазнає, цілеспрямована, пропусків з лекцій та семінарів без поважної причини не допускала. Приймає участь у наукових гуртках, є співавтором декількох наукових робіт. За характером ОСОБА_1 спокійна і доброзичлива, уникає конфліктів, привітна, товариська. На критику реагує правильно. З викладачами ввічлива і тактовна. Приймає активну участь в роботі на семінарах, виконує всі завдання, що передбачені для студентів, вміє планувати свою роботу. У ОСОБА_1 чітко сформовані моральні і етичні цінності, дотримується правил поведінки і порядку університету, виконує вимоги викладачів та куратора, підтримує дружні стосунки з багатьма студентами. За роки навчання студентка продемонструвала здатність до співпраці, відповідальне ставлення до навчання, наполегливість та дисциплінованість.

ОСОБА_2 працює в Тернопільському районному госпрозрахунковому бюро технічної інвентаризації на посаді державного реєстратора з 10 лютого 2016 року по даний час і отримав дохід за 2019 рік в сумі 54 729,71 грн (том 1, а. с. 22, 25).

Згідно з наказом Тернопільського районного госпрозрахункового бюро технічної інвентаризації № 65 від 07 жовтня 2019 року ОСОБА_2 перебуває у відпустці по догляду за дитиною - сином ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_2 (том 1, а. с. 23).

Комунальним некомерційним підприємством «Тернопільський обласний медичний центр соціально-небезпечних захворювань» Тернопільської обласної ради надано інформацію за № 31/1 від 02 січня 2020 року про те, що ОСОБА_2 перебуває на обліку з червня 2010 року з приводу «Розлади психіки і поведінки, внаслідок вживання наркотичних та інших психо-активних речовин (канабіноїдів і амфетаміну). Синдром залежності (том 1, а. с. 196).

ОСОБА_2 не перебуває на диспансерному обліку у лікаря-нарколога (довідка, видана 06 лютого 2020 року комунальним некомерційним підприємством «Тернопільська центральна районна лікарня» (том 1, а. с. 240).

На диспансерному обліку в комунальному некомерційному підприємстві Тернопільський обласний медичний центр соціально-небезпечних захворювань» Тернопільської обласної ради ОСОБА_2 не перебуває (довідка № 721/1, видана 07 лютого 2020 року комунальним некомерційним підприємством Тернопільський обласний медичний центр соціально-небезпечних захворювань» Тернопільської обласної ради (том 1, а. с. 241).

У відповіді Комунального некомерційного підприємства «Тернопільський обласний медичний центр соціально-небезпечних захворювань» Тернопільської обласної ради № 3295/1 від 21 серпня 2020 року зазначено, що ОСОБА_2 на час стаціонарного обстеження у відділенні № 1 медичного центру з 12 січня 2020 року до 29 січня 2020 року не був наркотично залежним внаслідок виявлення кількох психоактивних речовин, так як перебував в стадії повної ремісії на протязі останніх 10 років (повне утримання від впливу психоактивних речовин). Запис лікуючого лікаря ОСОБА_10 в етапному епікрізі № 203 про активну залежність в стадії ремісії є помилковим і був ним виправлений на час виконання даного запиту. Вірний діагноз: «Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання кількох психоактивних речовин. Синдром залежності на цей час утримання (повна ремісія 10 років). Залежність від прийому психоактивних речовин виникла з початку 2008 року. З 2010 року припинив вживати їх і не вживає по теперішній час (на момент стаціонарного обстеження). Тому залежності немає. По місцю проживання в лікаря-нарколога в поточному році знятий з диспансерного обліку, у зв'язку із одужанням (том 1, а. с. 242).

Відповідно до довідки-характеристики № 1106, виданої 12 серпня 2020 року Петриківською сільською радою Тернопільського району Тернопільської області, за час проживання в с. Петриків за ОСОБА_2 зауважень зі сторони сільвиконкому з приводу його поведінки не було, скарг від сусідів та жителів села не поступало, порушення громадського порядку не виявлено, до адміністративної відповідальності не притягувався.

Згідно з характеристикою, виданою 12 листопада 2019 року комунальним підприємством «Тернопільське районне госпрозрахункове бюро технічної інвентаризації» ОСОБА_2 працює у комунальному підприємстві «Тернопільське районне госпрозрахункове бюро технічної інвентаризації» на посаді державного реєстратора з 10 лютого 2016 року по теперішній час. За період перебування на посаді зарекомендував себе позитивно, як фахівець, ініціативний працівник, який успішно справляється зі своїми посадовими обов'язками. Може проявити ініціативу і прийняти правильне рішення в питаннях, що стосуються його професійної діяльності і знаходиться в межах його компетенції. Ділові якості проявив на найвищому рівні, постійно прагне до самовдосконалення. Трудову дисципліну не порушував, стягнень не має. У колективі користується повагою та авторитетом.

Відповідно до висновку органу опіки та піклування щодо визначення місця проживання малолітньої дитини ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_2 , працівниками служби у справах дітей, управління сім'ї, молодіжної політики та захисту дітей проведено обстеження умов проживання за адресою: АДРЕСА_1 та виявлено, що квартира трикімнатна, з усіма комунальними зручностями, для матері та дитини виділено окрему кімнату, в якій є диван, шафа для одягу, дитяче ліжечко, годувальне кріселко для дитини, комод, дитячі іграшки, створено всі відповідні умови для повноцінного та гармонійного розвитку хлопчика. Мати дитини, ОСОБА_1 повідомила, що бажає, щоб неповнолітній син ОСОБА_4 , проживав разом із нею за адресою: АДРЕСА_1 . Також працівниками служби у справах дітей Тернопільської РДА проведено обстеження умов проживання батька дитини - ОСОБА_2 за адресою: АДРЕСА_2 . Будинок двохповерховий, з усіма комунальними зручностями, для дитини виділено окрему кімнату, в якій є окреме спальне місце, шафа для одягу, засоби гігієни, розвиваючі ігри, для хлопчика облаштований ігровий майданчик. Дитина забезпечена сезонним одягом та взуттям відповідно до віку. Батько дитини - ОСОБА_2 повідомив, що бажає, щоб малолітній син проживав разом із ним за адресою: АДРЕСА_2 . Також батько дитини повідомив, що перебуває у декретній відпустці по догляду за дитиною, самостійного доходу не має, але має фінансові заощадження.

Враховуючи усі обставини та захищаючи інтереси дитини, орган опіки та піклування рекомендує визначити місце проживання малолітньої дитини ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , разом із матір'ю - ОСОБА_1 за адресою: АДРЕСА_1 .

Рішенням виконавчого комітету Тернопільської міської ради № 519 від 15 липня 2020 року затверджено висновок щодо визначення місця проживання малолітньої дитини ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_2 .

2. Мотивувальна частина

Позиція Верховного Суду

Підстави касаційного оскарження судових рішень визначені у частині другій статті 389 ЦПК України.

Відповідно до пункту 1 частини другої статті 389 ЦПК України підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно у таких випадках, зокрема, якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку.

Касаційна скарга ОСОБА_2, подана представником - адвокатом Жеребецькою І. О. задоволенню не підлягає.

Мотиви, з яких виходить Верховний Суд, та застосовані норми права

Відповідно до вимог частин першої та другої статті 400 ЦПК України під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє в межах касаційної скарги правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Суд касаційної інстанції перевіряє законність судових рішень лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції.

Частиною першою статті 402 ЦПК України передбачено, що у суді касаційної інстанції скарга розглядається за правилами розгляду справи судом першої інстанції в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи з урахуванням статті 400 цього Кодексу.

Відповідно до частин першої, другої та п'ятої статті 263 ЦПК України судові рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим.

Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права із дотриманням норм процесуального права.

Обґрунтованим є рішення, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Оскаржувані судові рішення ухвалено з додержанням норм матеріального та процесуального права, а доводи касаційної скарги цих висновків не спростовують.

Частиною третьою статті 51 Конституції України передбачено, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

Статтею 18 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року, ратифікованої Україною 27 лютого 1991 року (далі - Конвенція), визначено принцип загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини, а також встановлено, що найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування.

Відповідно до статті 153 СК України мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежене законом.

Згідно зі статтею 29 ЦК України місцем проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна. У разі спору місце проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років визначається органом опіки та піклування або судом.

Відповідно до положень частини першої статті 3, частини першої статті 9 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року, ратифікованої Верховною Радою України 27 лютого 1991 року (далі - Конвенція), в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. Держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками в супереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно із судовим рішенням, визначають відповідно до застосовуваного закону і процедур, що таке розлучення необхідне в якнайкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поведуться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини.

Абзацом другим принципу 7 Декларації прав дитини передбачено, що найкраще забезпечення інтересів дитини має бути керівним принципом для тих, на кому лежить відповідальність за її освіту і навчання; ця відповідальність лежить перш за все на батьках.

При розгляді справ щодо місця проживання дитини передбачено, що суди насамперед мають виходити з інтересів самої дитини, враховуючи при цьому сталі соціальні зв'язки, місце навчання, психологічний стан тощо.

Відповідно до частини першої статті 18, частини першої статті 27 Конвенції держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування. Держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини.

Отже, при розгляді справ щодо місця проживання дитини суди насамперед мають виходити з інтересів самої дитини, враховуючи при цьому сталі соціальні зв'язки, місце навчання, психологічний стан тощо, а також дотримуватися балансу між інтересами дитини, правами батьків на виховання дитини і обов'язком батьків діяти в її інтересах.

У § 54 рішення Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ) від 07 грудня 2006 року №31111/04 у справі «Хант проти України» зазначено, що між інтересами дитини та інтересами батьків повинна існувати справедлива рівновага (рішення у справі «Олсон проти Швеції» (№ 2) від 27 листопада 1992 року, № 250, статті 35-36, § 90) і, дотримуючись такої рівноваги, особлива увага має бути до найважливіших інтересів дитини, які за своєю природою та важливістю мають переважати над інтересами батьків.

Аналіз наведених норм права та практики ЄСПЛ дає підстави для висновку про те, що рівність прав батьків є похідною від прав та інтересів дитини на гармонійний розвиток та належне виховання, й, у першу чергу, повинні бути визначені інтереси дитини у ситуації спору, а вже тільки потім права батьків.

Згідно зі статтею 141 СК України мати і батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою, чи розірвано шлюб і чи проживають вони разом чи окремо.

Відповідно до статті 160 СК України місце проживання дитини, яка не досягла десяти років, визначається за згодою батьків. Місце проживання дитини, яка досягла десяти років, визначається за спільною згодою батьків та самої дитини. Якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка досягла чотирнадцяти років, визначається нею самою.

Статтею 161 СК України передбачено, що якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. Під час вирішення спору щодо місця проживання малолітньої дитини беруться до уваги ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення.

Суди попередніх інстанцій, вирішуючи спір, виходили з рівності прав та обов'язків батька й матері щодо своїх дітей, але надали перевагу інтересам дитини, врахувавши особисті якості обох батьків, можливість створення належних умов для виховання.

Верховний Суд зазначає, що перевага в матеріально-побутовому стані одного з батьків (в цьому випадку наявність у позивача на праві власності частки у нерухомому майні) не є вирішальною умовою для передачі йому дитини.

Частинами четвертою та п'ятою статті 19 СК України визначено, що при розгляді судом спорів щодо визначення місця проживання дитини обов'язковою є участь органу опіки та піклування, представленого належною юридичною особою.

При цьому орган опіки та піклування подає суду письмовий висновок щодо розв'язання спору на підставі відомостей, одержаних у результаті обстеження умов проживання дитини, батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною, брати участь у її вихованні, а також на підставі інших документів, які стосуються справи.

За висновком органу опіки та піклування щодо визначення місця проживання малолітньої дитини ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_2, орган опіки та піклування рекомендував визначити місце проживання малолітньої дитини ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, разом із матір'ю - ОСОБА_1 за адресою: АДРЕСА_1.

Отже, колегія суддів зазначає, що суди попередніх інстанцій, дослідивши наявні у матеріалах справи докази у їх сукупності дійшли до правильних висновків про наявність підстав для визначення місця проживання дитини разом із матір'ю.

Також є правильним висновок судів про відсутність правових підстав для задоволення зустрічних позовних вимог ОСОБА_2, оскільки судами правильно визначено, що задля якнайкращого забезпечення інтересів дитини, її місце проживання визначено з матір'ю ОСОБА_1, яка, хоча і навчається у вищому навчальному закладі, проте має дохід у вигляді пенсії по інвалідності, житло на праві власності, в якому створено всі відповідні умови для повноцінного та гармонійного розвитку дитини, та має бажання виховувати і розвивати власного сина.

При цьому судами взято до уваги вік дитини та враховано, що ОСОБА_2 не позбавлений можливості приймати участь у вихованні сина.

Проживання малолітньої дитини з батьком, у сім'ї якого створені належні умови для виховання, навчання та гармонійного розвитку дитини, виховання та піклування батька про дитину, є свідченням належного виконання ОСОБА_2 батьківських обов'язків та не може бути безумовною підставою для визначення місця проживання дитини саме з ним.

З огляду на зазначене, суди правильно визначили характер правовідносин між сторонами, вірно застосували закон, що їх регулює, повно і всебічно дослідили матеріали справи та надали належну правову оцінку доводам сторін і зібраним у справі доказам.

У рішенні Європейського суду з прав людини від 11 липня 2017 року у справі «М. С. проти України», заява № 2091/13, суд зауважив, що при визначенні найкращих інтересів дитини у кожній конкретній справі необхідно враховувати два аспекти: по-перше, інтересам дитини найкраще відповідає збереження її зв'язків із сім'єю, крім випадків, коли сім'я є особливо непридатною або неблагополучною; по-друге, у найкращих інтересах дитини є забезпечення її розвитку у безпечному, спокійному та стійкому середовищі, що не є неблагонадійним (параграф 76).

Посилання ОСОБА_2 на застосування судом апеляційної інстанції норм права без урахування висновку щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, викладених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 17 жовтня 2018 року у справі № 402/428/16-ц (провадження № 14-327цс18) колегія суддів відхиляє, оскільки висновки судів у цій справі не суперечать правовим висновкам великої Палати Верховного Суду у справі № 402/428/16-ц, які базуються на захисті якнайкращих інтересів дитини.

Щодо посилання заявника на правові висновки Верховного Суду, викладені у постанові від 27 січня 2021 року у справі № 355/1857/18 (провадження № 61-15147св20), колегія суддів їх відхиляє, оскільки у зазначеній справі встановлені інші фактичні обставини, відмінні від цієї справи.

Відповідно до частин першої-третьої статті 89 ЦПК України суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів.

Жодні докази не мають для суду заздальгідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності.

Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), який міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).

Встановлення обставин справи, дослідження та оцінка доказів є прерогативою судів першої та апеляційної інстанцій. Це передбачено статтями 77, 78, 79, 80, 89, 367 ЦПК України. Суд касаційної інстанції не наділений повноваженнями втручатися в оцінку доказів.

Доводи, наведені в обґрунтування касаційної скарги, не можуть бути підставами для скасування оскаржуваних судових рішень, оскільки вони не підтверджуються матеріалами справи, ґрунтуються на неправильному тлумаченні заявником норм матеріального та процесуального права і незгоді з ухваленими судовими рішеннями.

Згідно із частиною першою статті 400 ЦПК України, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Відповідно до частини першої статті 410 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення без змін, якщо визнає, що рішення ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права.

Оскільки доводи касаційної скарги висновків судів попередніх інстанцій не спростовують, на законність та обґрунтованість судових рішень не впливають, колегія суддів вважає за необхідне залишити касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення суду апеляційної інстанції без змін.

Керуючись статтями 400, 402, 409, 410, 416, 419 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_2, яка подана його представником - адвокатом Жеребецькою Іриною Орестівною, залишити без задоволення.

Рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 06 листопада 2020 року та постанову Тернопільського апеляційного суду від 02 березня 2021 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий Судді: Д. Д. Луспеник І. А. Воробйова Г. В. Коломієць Р. А. Лідовець Ю. В. Черняк